

Pomoc Rozwojowa Unii Europejskiej na rzecz państw Afryki Północnej

Jakub Drezno 72521

Warszawa, 10.12.2018

Spis treści

Wstęp.....	1
Charakterystyka społeczno-ekonomiczna krajów Afryki Północnej.....	2
Arabska Wiosna.....	6
Pomoc Rozwojowa organów UE na rzecz państw Afryki Północnej.....	7
Ocena Polityki Rozwojowej UE na rzecz Afryki Północnej	12
Wnioski	13
Źródła informacji	15

Wstęp

Afryka Północna i Europa zawsze były ze sobą powiązane silnymi relacjami. Ze względu na przeszłość kolonialną oraz ciągnące się do tej pory jej skutki, różnice kulturowe i religijne, relacje te nie zawsze dawały obopólnych korzyści.

Obecnie, w miarę upływu czasu, szczególnie w kontekście procesów globalizacji i internacjonalizacji współczesnych stosunków międzynarodowych, dysproporcje między krajami Afryki a krajami gospodarczo wysoko rozwiniętymi zwiększają się coraz bardziej. Nie można udzielić odpowiednio uzasadnionej odpowiedzi na pytanie o szanse tych pierwszych państw w przełamywaniu barier rozwojowych. Ich rozwiązanie jest jednocześnie wyzwaniem dla całej wspólnoty międzynarodowej, nie pozostając bez wpływu na politykę Unii Europejskiej. Aby pomóc przełamywaniu barier przez Afrykę Północną, Unia Europejska zaoferowała swoją pomoc w postaci funduszy, dzięki którym zrealizowane mają być projekty poprawiające sytuację ekonomiczną i gospodarczą w Afryce Północnej.

Charakterystyka społeczno-ekonomiczna krajów Afryki Północnej

Kraje Afryki Północnej nazywamy krajami Maghrebu. W ich skład wchodzi Maroko, Algieria, Tunezja, Sahara Zachodnia, Libia oraz Mauretania, a także Egipt i Sudan. Egipt i Sudan nie należą do stworzonej w 1989 roku Unii Maghrebu, lecz ze względu na wiele powiązań z tymi krajami w opracowaniach międzynarodowych rozpatrywane są zazwyczaj jako jeden subregion. W języku arabskim słowo „*maghreb*” oznacza „*kraje muzułmańskie w północno-zachodniej Afryce: Maroko, Algieria i Tunezja, które łączy wspólnota języka, religii i kultury*”¹. W tym rozumieniu krajami Maghrebu nazywamy kraje leżące najbardziej na północny-zachód kontynentu afrykańskiego. Rok 1989 oraz powołanie do życia Arabskiej Unii Maghrebu zapoczątkował znaczne zbliżenie się tych krajów do siebie. Głównym celem tej organizacji jest gospodarcza i – w mniejszym stopniu – polityczna integracja państw członkowskich. Z powodu sporu Algierii i Maroka o status Sahary Zachodniej funkcjonowanie organizacji jest mocno utrudnione. Na skutek tego konfliktu wielokrotnie dochodziło do odwoływania szczytów organizacji. Wśród cech wspólnych krajów Afryki Północnej wymienić należy:

- położenie i warunki geograficzne,
- duże wpływy polityczne i gospodarcze Europy,
- podobny system polityczny (autorytarny),
- kulturę islamską (sunnicką).

Wymienione kraje charakteryzują się ścisłymi stosunkami politycznymi i gospodarczymi z Europą. Jest to konsekwencją zarówno położenia geograficznego, ale również przeszłości kolonialnej. Algieria, Tunezja i Maroko zależne były do lat 1956–1962 od Francji. Język francuski jest tam powszechnie używany do dzisiaj, a wiele wzorców kulturowych sprowadzonych przez kolonizatorów przyjęło się w miejscowej kulturze (od sposobu ubierania, poprzez nawyki kulinarne, po zainteresowania sportowe). Libia do zakończenia II wojny światowej była kolonią włoską, natomiast Egipt będący protektoratem Wielkiej Brytanii uzyskał niepodległość w 1922 roku, lecz pozostawał pod

¹*Maghreb*, w: *Wielki słownik języka polskiego PWN t. II*, 2018.

faktycznym wpływem Brytyjczyków do 1952 roku². Należy także zauważyć, że dawni protektorzy wciąż chcą brać czynny udział w sprawach politycznych i gospodarczych tych krajów. Najlepszym tego przykładem jest Francja, która jest największym partnerem handlowym Algierii, Maroka i Tunezji oraz spełnia rolę stronnika tych krajów w kontaktach z Unią Europejską. Kolejnym przykładem jest relacja Włoch z Libią. Włochy są krajem, który jest głównym odbiorcą libijskiej ropy i gazu³.

Kolejną ważną cechą wspólną krajów Maghrebu jest ich przyrost naturalny. Współczynnik przyrostu naturalnego w tym regionie w 2018 roku wynosi 1,79%. Dla krajów europejskich jest to 0,08%. Średnia wartość tego współczynnika dla całego świata wynosi 1,09%⁴. Ma to bezpośredni wpływ na zróżnicowane tempo wzrostu liczby ludności oraz w efekcie konfliktu na tle ekonomicznym i demograficznym. Liczba ludności w Afryce Północnej w latach 2005 – 2018 wzrosła o 26,6% z 187 mln. osób do blisko 238 mln. osób. W tym samym okresie w Europie liczba ludności wzrosła o prawie 1,7% z 730 mln. osób do 742 mln. osób. W Egipcie osoby poniżej 25 roku życia stanowią aż 52,3% populacji, w Maroku 47,7%, w Algierii 47,4%, w Libii 47,4%, a w Tunezji 47,7%. Niestety brak tak szczegółowych danych dla Sudanu i Sahary Zachodniej, lecz według szacunków ONZ odsetek osób w tym wieku wynosi tam pomiędzy 45% a 55%. W obliczu tak szybkiego wzrostu liczby ludności oraz kryzysu globalnego, rynki lokalne nie wykreowały wystarczająco dużo miejsc pracy. Na skutek „Arabskiej Wiosny” w 2011 roku, w krajach Afryki Północnej, drastycznie wzrosło bezrobocie. Np. w Algierii procent bezrobocia odniesiony do całkowitej siły roboczej w wieku 15 – 24 lata wzrósł z 21,5% w roku 2009 do blisko 27,6% w roku 2012⁵. Należy tutaj mieć na uwadze również uwarunkowania kulturowe, charakterystyczne dla społeczeństw islamskich. Kobiety w społeczeństwach islamskich nie powinny pracować tylko zajmować się domem, co powoduje że nie zgłaszają one podaży pracy i w efekcie nie są uwzględniane w statystykach. Odsetek osób bezrobotnych wzrósłby znacząco gdybyśmy w statystykach uwzględnili również kobiety. Jako ważny wniosek pochodzący z powyższych rozważań, należy wskazać fakt, że niemożliwym dla młodych i niepracujących mężczyzn jest zaspokojenie potrzeb materialnych swoich rodzin, które na dodatek bardzo szybko rosną.

² J. Zdanowski, *Stosunki międzynarodowe na bliskim wschodzie w XX wieku*, Kraków 2012, s. 325-341.

³ M. Bról, *Współczesne problemy krajów Afryki Północnej a jakość Sektora Publicznego*, Wrocław 2011, s. 4.

⁴ <http://worldpopulationreview.com/continents/>

⁵ <https://data.worldbank.org/indicator/>

Mówiąc o cechach wspólnych krajów północnoafrykańskich nie można zapomnieć o funkcjonowaniu tamtejszych sektorów publicznych oraz ich efektywności. Definicją funkcjonowania sektora publicznego jest zaspokajanie zbiorowych potrzeb społeczeństwa zarówno w skali lokalnej jak i globalnej. Do dóbr publicznych możemy zaliczyć obronę narodową, ochronę zdrowia, oświatę, ochronę środowiska, oświetlenie ulic, itp. Do najważniejszych czynników, które negatywnie wpływają na efektywność sektora publicznego, możemy zaliczyć:

- brak przejrzystości i demokratycznych procedur,
- wykorzystanie majątku publicznego do realizacji celów partii politycznych,
- kumoterstwo i nepotyzm,
- korupcja,
- nadmierna biurokracja,
- wykorzystanie majątku publicznego do realizacji prywatnych interesów.

Gospodarowanie dobrami publicznymi, które nie należą do jednego właściciela i są wytwarzane z środków publicznych, może rodzić wiele nieprawidłowości oraz pokus, aby za ich pomocą realizować indywidualne cele i przez to maksymalizować indywidualne korzyści⁶.

Według badań przeprowadzonych przez Transparency International, postkolonialne państwa afrykańskie należą do jednych z najbardziej skorumpowanych państw na świecie (za nimi znajdują się tylko państwa, w których panują niepokoje społeczne: Irak, Afganistan, Haiti i Myanmar). Do przedstawienia poziomu korupcji w państwie używa się wskaźnika percepcji korupcji (CPI). Liczba 100 oznacza brak korupcji. Im wartość bliższa 0 tym poziom korupcji wzrasta. Średnia wartość tego wskaźnika dla całego świata w 2017 roku wynosiła 43,07⁷.

⁶ M. Brol, *Współczesne problemy krajów Afryki Północnej a jakość Sektora Publicznego*, Wrocław 2011, s. 5-7.

⁷ https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017

Kraj	CPI Score 2017
Tunezja	42
Maroko	40
Algeria	33
Egipt	32
Mauretania	28
Libia	17
Sudan	16

Tabela 1

Źródło: https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017

Jak widać na załączonej tabeli, w 2017 wszystkie kraje wchodzące w skład Afryki Północnej odnotowały wynik poniżej średniej światowej. Inne, trudne do zmierzenia czynniki wpływające na tak niską efektywność sektora publicznego w krajach Afryki Północnej, wynikają z kultury, tradycji i wiary. Słabość sektora publicznego w Afryce Północnej wynika nie tylko z braku środków finansowych, lecz przede wszystkim ze sposobu sprawowania władzy. We wszystkich badanych krajach niezadowolenia ze sprawowanych rządów oraz prawdopodobieństwo wystąpienia rewolty społecznej jest duże⁸. Do zobrazowania prawdopodobieństwa przewrotu i niepokoїв społecznych używa się wskaźnika „rzutu butem”. Jest to wskaźnik tworzony dla krajów arabskich, rządzonych w sposób niedemokratyczny. Nazwę swoją wzięł od słynnego rzutu butem w byłego prezydenta Stanów Zjednoczonych Georga W. Busha. W kulturze islamskiej dotknięcie butem uważane jest za zniewagę i wyraża pogardę dla innej osoby. Im wyższa wartość (w przedziale od 0 do 100), tym wyższe prawdopodobieństwo przewrotu i niepokoїв społecznych. Tworzony on jest na podstawie następujących czynników: odsetek populacji poniżej 25 roku życia, bezwzględna liczba osób w wieku poniżej 25 lat, poziom korupcji (CPI), wolność prasy (na podstawie rankingu Freedom of the Press tworzego przez organizację Freedom House), poziom demokracji (na podstawie wskaźnika demokracji DI), PKB per capita, czas sprawowania władzy

⁸A.Dzisiów-Szuszczkiewicz, „Arabska Wiosna” – przyczyny, przebieg i prognozy, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego 2011

przez przywódców.⁹ W roku 2010 najwyższe prawdopodobieństwo rewolty występowało kolejno w: Jemenie, Libii, Egipcie, Syrii i Iraku.

Kraj	Wskaźnik "rzutu butem" 2010
Tunezja	48
Maroko	49
Algeria	52
Mauretania	56
Egipt	67
Libia	71
Sudan	Bardzo duży

Tabela 2

Źródło: Transparency International; Międzynarodowy Fundusz Walutowy; EconomistIntelligence Unit.

Arabska Wiosna

Kraje Afryki Północnej stały się w 2011 roku przedmiotem zainteresowania społeczności międzynarodowej za sprawą gwałtownych konfliktów wewnętrznych, które doprowadziły do zmian politycznych. Konsekwencją niepokoju był gwałtowny wzrost cen surowców naturalnych, takich jak gaz i ropa naftowa, w które obszar ten obfituje. Dodatkowo doprowadziły one do wstrzymania ruchu turystycznego z Europy i uruchomienia strumienia migracji w odwrotnym kierunku – w stronę Europy, głównie południowego wybrzeża Włoch. Kraje takie jak Egipt, Tunezja, Libia, Maroko czy Algieria, ze względu na swoje położenie, od wieków leżały w sferze zainteresowania swoich północnych sąsiadów, a obecnie są ważnymi partnerami ekonomicznymi krajów Unii Europejskiej. Przez dziesięciolecia bogate i demokratyczne kraje europejskie tolerowały autorytarny styl rządów i represje polityczne, które

⁹R Deonandan, C Stanley, T El-Hindi, *The Arab Uprising: Indicators of Female Health, Development and Empowerment*, Ottawa 2012, s. 6.

w krajach tych były stosowane powszechnie, ze względu na niechlubną przeszłość kolonialną i konieczność zapewnienia stabilności dostaw surowców energetycznych. Wiele problemów gospodarczych (w tym w dużej mierze bezrobocie), coraz bardziej dotykały młodych ludzi (w wieku 15-24), którzy stanowią znaczącą część populacji Afryki Północnej. W roku 2005. Liczyli oni ok. 95 mln, a szacuje się, że do 2035 r. ich populacja wzrośnie do 100 mln¹⁰. Pokazuje to potencjał i rolę tej grupy ludności w tworzeniu się przyszłych struktur politycznych i społecznych w świecie arabskim. To właśnie desperacja przedstawiciela arabskiej młodzieży – Tunezyjczyka Mohameda Bouaziziego, który dokonał aktu samospalenia - stała się siłą napędową masowych demonstracji. Cztery najbrutalniejsze powstania miały miejsce w Libii, Egipcie, Jemenie i Syrii. Łącznie zginęło w nich ok. 50 tys. osób. Produkt krajowy brutto (PKB) Jemenu obniżył się o 10%, a Libii spadł do poziomu z początku XXI wieku. PKB Egiptu i Tunezji zanotowały niewielki wzrost. Dane z Syrii są niedostępne, ale szacunki mówią o kilkunastoprocentowym spadku¹¹.

Pomoc Rozwojowa organów UE na rzecz państw Afryki Północnej

KE jako organ odpowiedzialny za dostarczenie pomocy rozwojowej posiada kompetencje w zakresie handlu międzynarodowego tj. może oddziaływać na politykę handlową i stosować instrumenty handlowe w celach rozwojowych, do czego nie ma prawa żadne państwo członkowskie. Komisja dysponuje dwoma źródłami finansowania mianowicie budżetem ogólnym Unii Europejskiej oraz Europejskim Funduszem Rozwoju. EFR powstał na mocy traktatów rzymskich jako Fundusz Rozwoju Krajów i Terytoriów Zamorskich, główny instrument finansowy, za pomocą którego Unia Europejska pomaga w rozwoju krajów Afryki oraz krajów basenu Morza Karaibskiego i Oceanu Spokojnego, czyli krajom AKP, przede wszystkim na płaszczyźnie gospodarczej i społecznej¹². EFR składa się z dobrowolnych składek państw członkowskich, a jego finansowanie, w przeciwieństwie do budżetu unijnego, ma wymiar wieloletni. Działalność KE w zakresie pomocy finansowej odbywa się na zasadzie udzielania darowizn (grantów). Komisja dostosowuje, w zależności od sytuacji danego kraju, jaką postać przybierze owa pomoc. Czy będzie to pomoc techniczna, programowa lub budżetowa. W latach 2014-2020 w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju przewidziany został również

¹⁰R. Assaad, F. Roudi-Fahimi, *Youth in the Middle East and North Africa: demographic opportunity or challenge?*<http://www.prb.org>

¹¹ M. Tarnawski, *Międzynarodowe implikacje Arabskiej Wiosny*, Kraków 2014, s. 1

¹²https://pl.wikipedia.org/wiki/Europejski_Fundusz_Rozwoju

Nadzwyczajny Fundusz Powierniczy dla Afryki. Fundusz powierniczy jest mechanizmem stosowanym w dziedzinie współpracy rozwojowej w celu połączenia znacznych zasobów pochodzących od różnych darczyńców. Na jego stworzenie Komisja Europejska przeznaczyła 1,8 mld euro z unijnych środków. Jego celem jest pomoc w rozwiązywaniu kryzysów w Afryce, w tym również regionu Afryki Północnej¹³. Wsparcie finansowe dla regionów powinno również pomóc rozwiązać narastającą falę przymusowej migracji, w tym przez Saharę, region Morza Śródziemnego i inne szlaki ku Europie. UE udzieliła już odpowiedzi, zwiększając pomoc humanitarną i rozwojową na rzecz uchodźców i migrantów w całym regionie. Europejski program w zakresie migracji ma na celu zapobieganie dalszym śmiertelnym ofiarom na morzu oraz wzmocnienie naszej ogólnej współpracy z kluczowymi państwami tranzytu i pochodzenia. Ponadto celem programu jest wyeliminowanie podstawowych przyczyn nielegalnej migracji i przymusowych przemieszczeń w krajach pochodzenia i tranzytu, zwłaszcza poprzez zwiększenie praworządności, tworzenie możliwości ekonomicznych i edukacyjnych, zwiększenie legalnej mobilności i budowanie lepszych rządów, w tym w odniesieniu do zarządzania granicami, zwalczanie handlu ludźmi i przemytu ludzi, skuteczne trwałe powroty, readmisje i reintegrację nielegalnych migrantów niekwalifikujących się do objęcia ochroną. Wymaga to stanowczego zaangażowania na rzecz wsparcia budowania zdolności krajów trzecich w dziedzinie migracji i zarządzania granicami, jak również na rzecz stabilizacji i rozwoju tych regionów Afryki: od Sahelu aż po Róg Afryki i w Afryce Północnej. UE jest głównym darczyńcą w związku z kryzysem w Syrii, a Komisja Europejska i państwa członkowskie uruchomiły razem około 4 mld euro na pomoc humanitarną, rozwojową, gospodarczą i stabilizacyjną dla Syryjczyków w ich państwie oraz dla uchodźców i przyjmujących ich społeczności w sąsiadujących Libanie, Jordanii, Iraku, Turcji i Egipcie. W odpowiedzi na kryzys w Syrii UE utworzyła już regionalny fundusz powierniczy: pierwsze posiedzenie regionalnego funduszu powierniczego UE odbyło się w maju 2015 r. i przyjęto na nim europejskie programy reagowania w wysokości 40 mln euro. Fundusz zapewni pomoc 400 000 uchodźców syryjskich i przyjmującym ich oraz potrzebującym wsparcia społecznościom w Libanie, Turcji, Jordanii i Iraku, skupiając się na edukacji, środkach do życia i bezpieczeństwie żywnościowym, w szczególności w odniesieniu do dzieci i młodzieży¹⁴.

¹³https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/background-information/docs/2_factsheet_emergency_trust_fund_africa_pl.pdf

¹⁴*Kryzys związany z uchodźcami: zdecydowane działania Komisji Europejskiej – pytania i odpowiedzi*, Informacja prasowa Komisji Europejskiej, Strasburg 2015, s. 11.

W dniu 23 maja 2017 r. pakiet trzech programów o całkowitej wartości 19,3 mln EUR został przyznany Afryce Północnej w ramach Nadzwyczajnego Europejskiego Funduszu Powierniczego dla Afryki w łącznej wysokości niemal 174 milionów euro na lata 2016-2017¹⁵.

Pakiet ten zakłada w szczególności:

- 8,6 miliona euro na wzmocnienie współpracy w zakresie migracji między:
 - Marokiem a Senegalem,
 - Wybrzeżem Kości Słoniowej i Mali;
- 5,5 miliona euro na poprawę zarządzania migracją w miastach Afryki Północnej;
- 5,2 miliona euro w celu zapewnienia skuteczności działań funduszu powierniczego, w tym poprzez monitorowanie i ocenę działań.

Pakiet ten ma zaoferować konkretne możliwości polepszenia aspektów społeczno-gospodarczych dla migrantów oraz krajów ich przyjmujących oraz wzmocnienie współpracy na poziomie lokalnym między wszystkimi pięcioma krajami Afryki Północ. Pozytywne skutki wdrożenia tego programu mają też pomóc w rozwoju Afryce Subsaharyjskiej. W dniu 12 kwietnia 2017 r. Komitet Operacyjny Okręgu Północnoafrykańskiego przyjął dofinansowanie dla Libii składające się z jednego programu o wartości 90 milionów euro. Opiera się na priorytetach ustalonych przez Komisję Europejską we wspólnym komunikacie "Migration on the Central Mediterranean Route: Managing flows, saving lives"¹⁶ opublikowanym w dniu 25 stycznia 2017 r., potwierdzonym i dalej rozwijanym przez Radę Europejską w Deklaracji Maltańskiej wydanej w dniu 3 lutego 2017 r. Dzięki swoim dwóm filarom proponowane działanie zwiększy przestrzeń ochrony migrantów, uchodźców i społeczności przyjmujących w Libii oraz będzie wspierać rozwój społeczno-gospodarczy na poziomie władz lokalnych.

W dniu 16 grudnia 2016 r. Drugi Komitet Operacyjny w północnej Afryce przyjął 3 programy o łącznej wartości 37 mln EUR. Pakiet ten został przyjęty w celu sprostania wyzwaniom migracyjnym w Libii, Tunezji i Maroku. W Libii wsparcie UE zapewni lepszą ochronę i pomoc najbardziej dotkniętym

¹⁵EU Trust Fund for Africa: five new programmes adopted for the Sahel and Lake Chad region, Bruksela 2018, Informacja prasowa Komisji Europejskiej

http://europa.eu/rapid/press-release_IP-18-6447_en.htm

¹⁶https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/proposal-implementation-package/docs/20170125_migration_on_the_central_mediterranean_route_-_managing_flows_saving_lives_en.pdf

migrantom, takim jak osoby uratowane na morzu i wylądowane w Libii, oraz pomoże społecznościom ich przyjmujących. W Tunezji program ten zajmie się podstawowymi przyczynami migracji, zwiększając możliwości gospodarcze w krajach o dużych współczynnikach migracji. W Maroku program UE będzie wspierał walkę z rasizmem i ksenofobią skierowaną przeciwko migrantom poprzez wzmocnienie ich ochrony prawnej. Pierwszy Komitet Operacyjny ds. Afryki Północnej, który odbył się w dniu 16 czerwca 2016 r., Przyjął 3 projekty o łącznej wartości 27,5 mln EUR, w tym filar rozwoju Programu Rozwoju Regionalnego i Ochrony Północnego Afryki. Pozostałe dwa zrealizowane zostaną odpowiednio w Egipcie i Libii.

Pomoc rozwojowa dla krajów Afryki Północnej realizowana jest również z funduszy przydzielanych podczas ustalania Budżetu Unii Europejskiej na dany rok. 4 grudnia 2018 r. prezydencja austriacka i Parlament Europejski osiągnęły wstępne porozumienie w sprawie budżetu UE na 2019 r. Porozumienie przewiduje, że łącznie w unijnym budżecie na 2019 r. znajdzie się 165,8 mld EUR na zobowiązania i 148,2 mld EUR na płatności. W porównaniu z 2018 r. oznacza to wzrost zobowiązań o 3,17%, a płatności o 2,37%. W ramach Budżetu Unii Europejskiej wydzielone zostały środki które mają pomóc w zwalczaniu problemów dotyczących kraje Afryki Północnej.

- Jeśli chodzi o migrację i bezpieczeństwo, Fundusz Azylu, Migracji i Integracji dostanie silne wsparcie w kwocie 1,1 mld EUR na zarządzanie migracją (wzrost o 55,85%). Na Fundusz Bezpieczeństwa Wewnętrznego przeznaczonych zostanie 533,5 mln EUR. Kilka agencji zajmujących się bieżącymi wyzwaniami z zakresu migracji i bezpieczeństwa otrzyma dodatkowe środki.
- 1,45 mld EUR z nowego budżetu wesprze Instrument Pomocy dla Uchodźców w Turcji. Jest to zgodne z porozumieniem wypracowanym przez państwa członkowskie w sprawie możliwości sfinansowania dodatkowych 3 mld EUR na instrument wsparcia syryjskich uchodźców.
- Środki przedakcesyjne dla Turcji zmniejszono o 146,7 mln EUR w porównaniu z programowaniem finansowym z uwagi na stan demokracji, praworządności, praw człowieka i wolności prasy w tym kraju¹⁷.

¹⁷Wstępne porozumienie w sprawie unijnego budżetu na 2019 r., Informacja prasowa Rady Unii Europejskiej

Unia Europejska wspiera również Milenijne Cele Rozwoju – powstałe w ramach Projektu Milenijnego ONZ. Zostały one zaakceptowane w Deklaracji Milenijnej na szczycie Organizacji Narodów Zjednoczonych w 2000 roku. Termin ich realizacji określono na 2015 rok. Priorytetem sformułowania deklaracji jest promowanie koncepcji zrównoważonego rozwoju, budowanie globalnej świadomości oraz poczucia odpowiedzialności decyzyjnej w realiach XXI wieku, w świecie, który charakteryzuje się wysokim poziomem połączeń na tle politycznym czy gospodarczym, w którym jedna decyzja może pociągnąć za sobą szereg innych, wywołując globalny ciąg przyczynowo skutkowy. Większość z postawionych w niej celów skupiała się na kontynencie afrykańskim.

Milenijne Cele Rozwoju stały się najskuteczniejszą w historii inicjatywą w walce z ubóstwem. Liczba osób, które żyją w skrajnym ubóstwie obniżyła się z 1,9 mld w roku 1990 do 836 mln ludzi w roku 2015. Zmiana ta szczególnie widoczna jest w krajach rozwijających się. Jeśli chodzi o kwestię równości płci, to osiągnięto duży wzrost w udziale kobiet w parlamentach krajów członkowskich oraz udało się zwiększyć dostęp do szkół dla dziewcząt. Śmiertelność wśród dzieci spadła o ponad połowę w latach 1990 - 2015, a wskaźnik umieralności okołoporodowej matek na świecie spadł o 45%, z największą redukcją po 2000r. Oprócz tego, osiągnięto sukces w walce z chorobami takimi jak gruźlica i HIV¹⁸.

Czego nie udało się osiągnąć?

- Mimo zmniejszenia liczby dzieci nieuczęszczających do szkół prawie o połowę, wciąż 57 milionów dzieci nie ma prawa do podstawowej edukacji.
- Z powodu głodu wciąż cierpi 795 mln ludzi – stanowi to ponad 10% populacji świata.
- Wciąż spotykamy się z dyskryminacją kobiet w dostępie do pracy, udziale w procesach decyzyjnych i zasobów gospodarczych
- Śmiertelność dzieci wciąż wzrasta w najbiedniejszych regionach, oraz w pierwszym miesiącu ich życia.
- Wciąż istnieje głęboka przepaść rozwojowa pomiędzy najbogatszymi a najbiedniejszymi gospodarstwami domowymi oraz między obszarami wiejskimi i miejskimi. Ma to duży wpływ

¹⁸Cele zrównoważonego rozwoju, ONZ <http://www.un.org/pl/>

na możliwość wystąpienia zjawiska zwanego opóźnieniem rozwojowym dzieci oraz stwarza to ryzyko utraty szans na edukację dziecka¹⁹.

Bazując na sukcesach Milenijnych Celów Rozwoju, 193 państwa członkowskie Organizacji Narodów Zjednoczonych zdecydowało się kontynuować działania w zakresie zrównoważonego rozwoju, tym samym decydując się na nowy projekt - "Przekształcanie naszego świata: Agenda na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju – 2030", która zawiera 17 Celów i 169 zadań.

Ocena Polityki Rozwojowej UE na rzecz Afryki Północnej

Istotnym elementem wpływającym na postrzeganie polityki Unii wobec państw Afryki Północnej przed Arabską Wiosną przez pryzmat porażki były różne oczekiwania obustron. Liczne unijne obietnice składane pod sztandarem ochrony praw podstawowych i gwarancji swobód demokratycznych nie wpisywały się w oczekiwania mieszkańców państw Partnerstwa, dla których kluczową kwestią była pomoc finansowa. W badaniach przeprowadzonych w państwach Afryki Północnej w okresie 2009–2010 na pytanie „w którym obszarze UE powinna odgrywać większą rolę?” większość respondentów wskazywała ‘rozwój gospodarczy’ i ‘handel’²⁰. Obszar demokracji znajdował się na jednym z ostatnich miejsc przy wyborze oczekiwanych dziedzin zaangażowania UE. Obecnie zaś, mieszkańcy krajów MENA (Bliski Wschód oraz Północna Afryka) zapytani o to jaka forma pomocy zagranicznej UE jest najbardziej potrzebna w ich krajach, odpowiedzieli: „wsparcie ekonomiczne” oraz „rozwój ekonomiczny”²¹. Bazując na wypowiedziach respondentów, możemy wywnioskować, że UE jest bardziej zainteresowana stabilizacją swoich granic i stworzeniem wokół siebie swoistego „pierścienia spokoju”, aby chronić własne bezpieczeństwo, pokój i stabilność, niż tworzeniem realnych szans do rozwoju dla lokalnej społeczności, rozwoju gospodarczego i ekonomicznego oraz praw człowieka. Ciężko się nie zgodzić, że wspomniane aspekty na pewno pomogłyby w długoterminowym rozwoju gospodarczym oraz ekonomicznym tych krajów, oraz stworzeniu szans dla młodych osób, eliminując tym samym konieczność emigracji do Europy. Należy dodać też, że kraje Afryki

¹⁹K Górak-Sosnowska, *Perspektywy świata arabskiego w kontekście Milenijnych Celów Rozwoju*, Warszawa 2007, s. 9-26

²⁰https://www.researchgate.net/figure/tb11_236586403

²¹<https://www.opendemocracy.net/north-africa-west-asia/andrea-teti-pamela-abbott/perceptions-of-eu-foreign-policy-in-mena-region>

Północnej charakteryzują się specyficzną kulturą, religią i obyczajami. Według badania, UE nie jest postrzegana jako siła mająca pozytywny wpływ na rozwój demokracji. To różni się w zależności od kraju, od 47 procent w Libii do zaledwie 6 procent w Egipcie. Stany Zjednoczone są postrzegane w tym samym świetle, co sugeruje, że brak poparcia dla zaangażowania mocarstw zachodnich w promowanie demokracji nie jest wyjątkiem dla UE. Tylko 24% oceniło pozytywnie wpływ programów rozwojowych UE i dokładnie taka samą część, że ich wpływ był negatywny. Respondenci w Libii byli najbardziej pozytywni - 35 procent, a Egipcjanie byli najmniej pozytywni (tylko 3,4%)²².

Wnioski

Możemy starać się ocenić plusy i minusy aktywności instytucji międzynarodowych w ramach realizacji pomocy rozwojowej na rzecz państw Afryki Północnej. Nie jest to jednak zadanie łatwe ze względu na mocne zróżnicowanie kulturowe, etniczne i religijne w tym regionie kontynentu afrykańskiego. Te zróżnicowania wpływają na style rządów (zazwyczaj autorytarne), zróżnicowane opinie wśród społeczeństwa (np. opinie o działalności pomocowej Unii Europejskiej w krajach Afryki Północnej). Jednym z wniosków, który nasuwa się jako pierwszy to niedoskonałość oferowanej pomocy wynikająca z dużej rozpiętości możliwości i potencjałów państw Afryki Północnej.

Jeżeli skupimy się na ocenie realizacji Milenijnych Celów Rozwoju w tym regionie, w które nie zostałyby wdrożone bez udziału Unii Europejskiej, możemy odnieść wrażenie, że na skutek uwarunkowań lokalnych, wyniszczających konfliktów czy nawet wojen, w porównaniu do pozostałych państw Afryki, realizacja MCR wypada niekorzystnie. Mimo ogromnych nakładów finansowych wiele z celów nie zostało osiągniętych. Należy jednak pamiętać, że ocena stanu realizacji MCR nie zawsze w sposób rzetelny odzwierciedla faktyczny poziom badanego zjawiska. Z pewnością odegrały one dużą rolę w poprawie poszczególnych aspektów życia krajów Maghrebu oraz stworzyły pewne ramy dla analizy sytuacji na płaszczyźnie społeczno-ekonomicznej i gospodarczej oraz wyznaczyły kierunki, w których rozwój w tych krajach jest niezbędny. Mimo to nie mogą one być postrzegane jako bezbłędny

²²<https://www.opendemocracy.net/north-africa-west-asia/andrea-teti-pamela-abbott/perceptions-of-eu-foreign-policy-in-mena-region>

miernik rozwoju w tych krajach. Dlatego też dla jak najlepszej oceny każdy z krajów powinien być analizowany osobno oraz wielopłaszczyznowo.

W kwestii pomocy rozwojowej Unii Europejskiej nasuwają się bardzo podobne wnioski. Zróżnicowanie w opinii społeczności lokalnej o działaniu i efektach pomocy Unii Europejskiej jest bardzo zróżnicowane. Pomoc niesiona przez Unię Europejską daje widoczne efekty. W dużej mierze są to działania doraźne, jak np. budowa obozów/azylów dla imigrantów. W tym miejscu należy rozwiązać popularny dylemat „ryby” i „wędkę”. Ciężko uciec od wrażenia, że pomoc niesiona przez Unię Europejską jest w większości przysłowiową „rybą”. W mojej opinii nie jest to bynajmniej uwaga, która dyskredytuje całą działalność Unii Europejskiej w tym regionie. Nie możemy zapomnieć o wielokrotnie wspomnianych już zróżnicowaniach społecznych, kulturowych i etnicznych na terenie Afryki Północnej oraz o wartościach, leżących u podstaw Unii Europejskiej – m. in. wspierania pokoju, wartości Unii Europejskiej i dobrobytu jej obywateli. Uważam, że podczas realizacji celów pomocy rozwojowej dla krajów trzecich, nie możemy zapominać o państwach członkowskich Unii Europejskiej, które tę pomoc umożliwiają, i których rozwój również wpływa pozytywnie na dobrobyt w krajach trzecich.

Rozwiązanie powyższych problemów jest niewątpliwie procesem złożonym i wymagającym czasu. Biorąc pod uwagę to w jak bardzo zglobalizowanym świecie żyjemy nie możemy zapominać, że tylko współpraca może przyczynić się do znaczących zmian, a szczególnie do poprawy sytuacji krajów słabiej rozwiniętych i ich społeczeństw.

Źródła informacji

Literatura:

1. Broł Marcin – *Współczesne problemy krajów Afryki Północnej a jakość Sektora Publicznego*
2. R Deonandan, C Stanley, T El-Hindi, *The Arab Uprising: Indicators of Female Health, Development and Empowerment*, Ottawa 2012
3. Dzisiów-Szuszczkiewicz Aleksandra – „Arabska Wiosna” – przyczyny, przebieg i prognozy
4. Górak-Sosnowska Katarzyna, *Perspektywy świata arabskiego w kontekście Milenijnych Celów Rozwoju*, Warszawa 2007
5. Przybylska-Maszner Beata – *Uwarunkowania reorientacji polityki Unii Europejskiej wobec Afryki Północnej*
6. Skorzycki Michał – *Arabska Wiosna jako szansa na reset w relacjach Unii Europejskiej z jej południowym sąsiedztwem*
7. Tarnawski Marcin, *Międzynarodowe implikacje Arabskiej wiosny*
8. Zajączkowski Kamil – *Afrykańskie Ubóstwo w Polityce Unii Europejskiej*
9. Zdanowski Jerzy, *Stosunki międzynarodowe na bliskim wschodzie w XX wieku*, Kraków 2012
10. *Kryzys związany z uchodźcami: zdecydowane działania Komisji Europejskiej – pytania i odpowiedzi*, Informacja prasowa Komisji Europejskiej, Strasburg 2015
11. Wielki słownik języka polskiego PWN, 2018

Internet:

1. <http://worldpopulationreview.com/continents/>
2. <http://www.un.org/pl/>
3. <https://data.worldbank.org/indicator/>
4. https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017
5. R. Assaad, F. Roudi-Fahimi, Youth in the Middle East and North Africa: demographic opportunity or challenge? <http://www.prb.org>
6. https://pl.wikipedia.org/wiki/Europejski_Fundusz_Rozwoju
7. https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/proposal-implementation-package/docs/20170125_migration_on_the_central_mediterranean_route_-_managing_flows_saving_lives_en.pdf
8. https://www.researchgate.net/figure/tbl1_236586403
9. <https://www.opendemocracy.net/north-africa-west-asia/andrea-teti-pamela-abbott/perceptions-of-eu-foreign-policy-in-mena-region>
10. <https://www.economist.com/graphic-detail/2011/02/09/the-shoe-throwers-index>